

Necro-politics and the Decline of Dasein in the Geography of the Siege of Gaza

Elham Keshavaez moghadam^{1*}, Amirhosein Alikhani²

¹ Corresponding author: Assistant Professor, International Relations, Department of International Relations, Faculty of Law and Political Science, University of Tehran, Tehran, Iran. Email: e.keshavarz@ut.ac.ir.

² Master's Student of International Relations, Department of International Relations, Faculty of Law and Political Science, University of Tehran, Tehran, Iran. Email: amiralikhani@ut.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:

Received:
8 July 2025
Revised version
received:
19 October 2025
Accepted:
20 October 2025
Available online:
22 June 2026

Keywords:

Dasein,
Necropolitics,
subjectivity at the
threshold of death,
Gaza War,
Palestine

ABSTRACT

Objective:

In recent years, and particularly during the 2023 war, the Gaza Strip has transformed into a death-centered order—one in which death functions not merely as a biological endpoint but as a governing logic of social existence. Within this order, the boundaries between life and death collapse, suspending Palestinian Dasein in a state of existential liminality and profoundly disrupting the very conditions for the emergence of subjectivity.

The central question this study poses is: How does a necropolitical configuration of power, through the ontological suspension of Dasein, obstruct the process of subjectivation under the conditions of occupation and siege?

Drawing on a qualitative methodology and interpretive analysis, this research adopts a synthetic theoretical framework—integrating Foucauldian genealogy, Ricoeurian hermeneutics, and Deleuzian philosophy of becoming—to uncover the mechanisms of hidden everyday patterns of domination and ontological colonization within Gaza's besieged geography.

The findings demonstrate that prolonged siege, structural violence, and technological surveillance target not only the Palestinian body but also its existential temporality, reducing life to an experience suspended between death and bare survival.

Ultimately, the study argues that Gaza, within the contemporary necropolitical geopolitical order, is not merely a battlefield. Rather, it is a lethal ecology in which the very possibility of possibility—the ontological ground of subjectivity—is systematically erased.

***Cite this article:** Keshavaez moghadam, Elham; Alikhani, Amirhosein (2026) "Necro-politics and the Decline of Dasein in the Geography of the Siege of Gaza", *Fasl' nāmeḥ-ye siyāsat (Politics Quarterly)* 56, (2): 515-537,
DOI: <https://doi.org/10.22059/JPQ.2026.397809.1008383>

Introduction

The 2023 conflict in Palestine, particularly following the events of October 7, transcends conventional warfare, manifesting itself as a systematic exercise of necro-politics that redefines the existential conditions of Palestinian life. Drawing on Achille Mbembe's concept of necro-politics, this study frames the Israeli occupation as a regime of death, where life is suspended in a liminal state between existence and annihilation. By integrating Martin Heidegger's notion of Dasein (being-there), the research examines how Palestinian subjectivity is eroded through structural violence, economic blockade, and technological surveillance. This existential suspension—characterized by the obliteration of agency and temporality—transforms Palestine into a necropolitical space where death governs life. The study interrogates how Israel's calculated strategies, including targeted airstrikes, resource deprivation, and infrastructural destruction, disrupt the ontological foundations of Palestinian being, reducing Dasein to a state of perpetual precarity. Through a philosophical lens, the research posits Palestine not merely as a geopolitical conflict zone but as a site where the boundaries of life and death are strategically manipulated to negate Palestinian agency. This inquiry seeks to illuminate the mechanisms of ontological domination and their implications for subjectivity under occupation, offering a novel perspective on the intersection of necro-politics and existential philosophy in contemporary conflicts.

Methodology

This study employs a qualitative, interpretive approach, integrating Foucauldian genealogy, Ricoeurian hermeneutics, and Deleuzian philosophy of becoming to analyze the necropolitical dynamics in Palestine. Foucauldian genealogy uncovers hidden discourses of power, tracing the historical and structural evolution of death as a tool of governance. Ricoeur's hermeneutics interprets the lived experience of Palestinians, focusing on the suspension of meaning and agency. Deleuze's framework examines power as fluid, molecular flows that disrupt subjectivity. Data are drawn from library sources, including UN reports and academic literature, to contextualize the 2023 conflict and its existential impacts.

Results and Discussion

The findings reveal that Israel's necropolitical regime in Palestine, intensified in 2023, systematically dismantles Palestinian Dasein through structural violence and temporal disruption. The blockade—imposed in various forms since 1948 and significantly tightened after 2007—restricts access to essentials such as water and medicine, rendering life precarious and survival contingent. UNRWA reports indicate that over 80% of Palestinians in Gaza and the West Bank rely on humanitarian aid, underscoring a state of "suspended life" in which existence is reduced to bare survival. Targeted military operations, such as "Operation Cast Lead" in 2009 and the 2023 airstrikes, coupled with advanced surveillance technologies, transform death into a calculated instrument of control, stripping Palestinians of agency.

Heidegger's Dasein, defined by authentic being-toward-death, is here inverted: death becomes an imposed, omnipresent condition rather than a chosen horizon. This suspension of temporality—wherein the future is erased and the present becomes a cycle of insecurity—aligns with Mbembe's notion of necro-politics, in which life is managed through death. Resistance, embodied by groups such as Hamas, emerges as an existential reclamation of Dasein, challenging the necropolitical order.

Regionally, Iran's strategic support for certain resistance movements reframes Palestine as a symbol of anti-colonial struggle, destabilizing Israel's dominance and fostering transnational solidarity. This dynamic underscores a broader geopolitical shift, in which necro-politics provokes existential resistance, redefining subjectivity in the face of annihilation.

Conclusion

This study demonstrates that the 2023 Palestine conflict is not merely a military struggle but a necropolitical project that obliterates Palestinian Dasein. Israel's strategies—blockade, infrastructural devastation, and surveillance—construct a death-driven order, suspending life in a liminal state of precarity. By merging Mbembe's necro-politics with Heidegger's Dasein, the research reveals how Palestinian subjectivity is eroded, transforming individuals into objects within a matrix of control. The systematic denial of agency and temporality renders Palestine a necropolitical laboratory where death governs existence. Yet resistance movements, supported by Iran, challenge this order, reasserting Palestinian subjectivity as a global symbol of liberation. This analysis underscores the need to move beyond purely political or legal frameworks, advocating for an ontological lens to understand the profound existential violence of occupation. Palestine thus emerges as a critical site for rethinking justice and agency in the face of modern colonial domination, urging a philosophical reevaluation of power and resistance in global conflicts.

نکروپولیتیک و زوال دازاین در جغرافیای محاصره غزه

الهام کشاورز مقدم^۱ ID، امیرحسین علی‌خانی^۲ ID

^۱ نویسنده مسئول: استادیار روابط بین‌الملل، گروه روابط بین‌الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: E.keshavarz@ut.ac.ir

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، گروه روابط بین‌الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: amiralikhani@ut.ac.ir

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله:

پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۴/۰۴/۱۷

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۴/۰۷/۲۷

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۴/۰۷/۲۸

تاریخ انتشار:

۱۴۰۵/۰۴/۰۱

کلیدواژه‌ها:

دازاین،
نکروپولیتیک،
سوژگی در آستانه مرگ،
جنگ غزه،
فلسطین.

نوار غزه در سال‌های اخیر، به‌ویژه در جریان جنگ ۲۰۲۳، به بستری برای اعمال نظمی مبتنی بر مرگ بدل شده است؛ نظمی که در آن، مرگ نه صرفاً به‌عنوان رخدادی زیستی، بلکه به‌مثابه سازوکار سامان‌دهنده حیات اجتماعی عمل می‌کند. این نظم، با فروپاشی مرزهای میان زیستن و مردن، دازاین فلسطینی را در وضعیت تعلیق وجودی نگاه می‌دارد و امکان تحقق سوژگی را از بنیاد مختل می‌سازد. پرسش اصلی آن است که چارچوب قدرت مبتنی بر نکروپولیتیک، چگونه با تعلیق هستی‌شناختی دازاین، فرایند تحقق سوژگی را در بستر اشغال و محاصره مختل می‌سازد؟ این پژوهش با بهره‌گیری از روش کیفی و تحلیل تفسیری، از رهیافتی تلفیقی مشتمل بر تبارشناسی فوکویی، هرمنوتیک ریکوری و فلسفه شدن دلوزی استفاده کرده است تا سازوکارهای الگوهای پنهان و روزمره سلطه و استعمار هستی‌شناختی را در جغرافیای محاصره‌شده غزه رمزگشایی کند. یافته‌ها نشان می‌دهند که محاصره ممتد، خشونت ساختاری و نظارت فناورانه، نه‌تنها بدن فلسطینی، بلکه زمان‌مندی وجودی او را هدف قرار داده و زیستن را به تجربه‌ای از حیات تعلیق‌شده میان مرگ و زندگی فرو کاسته‌اند. نتیجه‌گیری پژوهش تأکید دارد که غزه در نظم ژئوپولیتیکی مبتنی بر نکروپولیتیک معاصر، نه صرفاً میدان جنگ، بلکه زیست‌بوم مرگباری است که در آن، خود امکان، به‌مثابه اساس سوژگی، حذف می‌شود.

* استناد: کشاورز مقدم، الهام؛ علیخانی، امیرحسین (۱۴۰۵). نکروپولیتیک و زوال دازاین در جغرافیای محاصره غزه، *فصلنامه سیاست*، ۵۶ (۲)، ۵۳۷-۵۱۵.

<http://doi.org/10.22059/JPQ.2026.397809.1008383>

© نویسندگان.

ناشر: انتشارات دانشگاه تهران.

مقدمه

رخداد غزه در سال ۱۴۰۲/۲۰۲۳، یا به عبارت دیگر، انفجار خشونت‌ناپذیر نظام‌مند که پس از هفتم اکتبر با شدیدترین اشکال انتقام، محاصره و حذف به دست اسرائیل به وقوع پیوست، نه صرفاً دنباله‌ای بر زخم‌های استعمار قدیمی، بلکه شکافی بنیادین در بطن نظم‌های ژئوپلیتیکی معاصر است. در این وضعیت، خشونت از سطح کنش نظامی فراتر می‌رود و به سطحی بنیادین و هستی‌شناختی انتقال می‌یابد؛ سازه‌ای که در آن مرزهای مرگ و زندگی، حضور و غیاب و امکان‌های بنیادین سوژگی به صورت نظام‌مند درهم‌شکسته می‌شود.

در چنین بستری، نکرولیتیک آن‌گونه که آشیل امبمبه آن را صورت‌بندی کرده است، به یک سازوکار کلیدی در مدیریت جمعیت‌های به حاشیه‌رانده شده تبدیل می‌شود. امبمبه مرگ را نه به عنوان یک رویداد منفصل، بلکه به مثابه‌ی نظامی ساختاری می‌بیند که از طریق آن، سوژگی افراد به حالت تعلیق درمی‌آید. چنین راهبردی به‌ویژه در شرایط محاصره غزه، به شکل برجسته‌ای بروز می‌یابد و از طریق اعمال محدودیت‌های اقتصادی، حملات نظامی هدفمند و قطع دسترسی به منابع حیاتی، به مدیریت زیست و نیستی فلسطینیان می‌پردازد.

از سوی دیگر، فلسفه دازاین مارتین هایدگر به تحلیل عمیق‌تری از این وضعیت کمک می‌کند. هایدگر دازاین را زیستی می‌داند که تنها در مواجهه اصیل با مرگ می‌تواند به تحقق خود برسد؛ اما در فضای غزه، این مواجهه به صورت نظام‌مند از سوژه فلسطینی سلب شده است. سوژگی فلسطینیان در این بستر، در چنبره‌ای از تعلیق قرار گرفته است که نه امکان مرگ آگاهانه و اصیل را دارد و نه امکان زیستن آزادانه و خودبنیاد. در نتیجه، دازاین فلسطینیان به جای تحقق یافتن، به فرایندی سرد و محاسبه‌شده فرو کاسته می‌شود که در آن، امکان تحقق «خود» به طور نظام‌مند از میان رفته است. در چنین فضایی، مرگ نه به عنوان یک امر فردی و انتخابی، بلکه به منزله‌ی یک سازوکار تحمیلی و خارج از اراده فرد، بر حیات فلسطینیان تسلط می‌یابد.

پرسش اصلی پژوهش حاضر آن است که چارچوب قدرت مبتنی بر نکرولیتیک چگونه با ایجاد تعلیق هستی‌شناختی دازاین فلسطینی، فرایند تحقق عاملیت آزاد، خودبنیاد و مستمر سوژگی را در بستر پیچیده و پرتنش اشغال و محاصره همه‌جانبه غزه به طور بنیادین مختل و بازتنظیم می‌کند؟ این پرسش به دنبال آن است که با واکاوی سازوکارهای نکرولیتیک و بررسی مفاهیم هستی‌شناختی دازاین، چگونه تبدیل غزه به مکانی برای تعلیق زیستن و حذف عاملیت را تبیین کند.

این خوانش از نظریات، با ترکیب چارچوب‌های نظری آشیل امبمبه و مارتین هایدگر، به دنبال آن است که نشان دهد چگونه چنین راهبردی در غزه، با محو مرزهای میان مرگ و زندگی و تعلیق امکان سوژگی، سوژه فلسطینی را به ابژه‌ای برای سلطه و مهار قدرت بدل کرده

است. بدین ترتیب، غزه نه صرفاً میدان جنگ، بلکه سازه‌ای هستی‌پایه و ساختاری است که در آن حیات به نظمی از تعلیق مداوم و برنامه‌ریزی شده تبدیل شده است.

۱. روش تحقیق

این پژوهش بر تحلیل کیفی و تفسیری استوار است و از چارچوب هرمنوتیک (پُل ریکور) برای فهم وضعیت وجودی فلسطینیان و از گفتمان‌کاوی فوکویی برای تحلیل سازوکارهای قدرت استفاده می‌کند. همچنین با اتکا به چشم‌انداز نظری مطرح‌شده در مباحث ژیل دلوز، دینامیسم ماتریس‌های قدرت و مقاومت درون‌ساختاری مورد توجه قرار گرفته است؛ رویکردی که نه در پی بازنمایی امر واقع، بلکه در پی گشودگی به ساخت‌های نامرئی قدرت، حافظهٔ اُتولوژیک بدن و تحرکات سیاسی مرگ است.

تبارشناسی فوکویی محاصرهٔ غزه را نه صرفاً به‌عنوان یک واقعهٔ نظامی، بلکه همچون «تکنولوژی قدرت» می‌فهمد که از طریق همپوشانی نهادهای نظامی، چارچوب‌های حقوقی و مدارهای بازنمایی رسانه‌ای ساختاری می‌یابد. در این خوانش، ابزارهای فضا‌سازی (دیوارها، چک‌پوینت‌ها، محدودیت‌های عبور)، قواعد استثنایی حقوقی و سیاست‌های واردات-صادرات، زیرساخت مادی کنترل دسترسی به منابع زیستی را تولید می‌کنند؛ همزمان آن، گفتمان‌های امنیتی و پوشش خبری، توجیه این محدودیت‌ها را به‌عنوان لزوم مدیریت بحران بازتولید می‌کنند و بدین‌سان طبیعی‌سازی محرومیت را ممکن می‌سازند (Foucault, 1977; Weizman, 2007).

در این چارچوب، فضا نه صرفاً بستری فیزیکی بلکه سازوکار اصلی توزیع قدرت است؛ به‌گونه‌ای که معماری، مرزها و الگوهای فضایی به ابزارهای انضباطی بدل می‌شوند که رژیم محاصره از طریق آنها حیات را مدیریت و مرگ را تنظیم می‌کند (Weizman, 2024: 42-51).

این خوانش با نوعی نگاه هرمنوتیکی تقاطع می‌یابد که معنا را نه برآمده از ارجاع، بلکه حاصل فرایندهای تعلیق، گسیختگی و رزونانس‌های ضمنی قدرت می‌داند (Ricoeur, 1981). درهم‌تنیدگی با فلسفهٔ دلوزی نیز امکانی فراهم می‌آورد تا ماتریس نکروپولیتیک نه چونان ساختار، بلکه چونان جریان‌های مولکولی و رخداد‌های شکست‌پذیر فهمیده شود؛ رخداد‌هایی که در منطق شدن منقطع هستی ریشه دارند (Deleuze, 1993). به این ترتیب، سوژهٔ محصور، به‌جای آنکه سوژه‌ای صرفاً محاط‌شده باشد، بدل به برزخی‌زاده‌ای می‌شود که در همپوشانی زمان تعلیق‌یافته، مرگ فعال و سکوت متراکم‌شده، زیست می‌یابد.

کاربست این چارچوب روش‌شناختی در خوانش پیش‌رو، به‌صورت تحلیل لایه‌مند مفاهیم و رخدادها در سه سطح صورت پذیرفته است: نخست، با بهره‌گیری از تبارشناسی فوکویی، سیر تحول مفهومی و ساختاری منطق نکروپولیتیک در زمینهٔ تاریخی-سیاسی محاصرهٔ غزه بررسی و

مفاصل گفت‌مانی بازتولید خشونت و مرگ استخراج شده است. در دومین گام، با اتکا به هرمنوتیک ریکوری، تجربه زیسته سوژگی فلسطینی از خلال گسست‌های معنایی، سکوت‌های دلالی و وضعیت‌های تعلیقی درون متن بازخوانی شده است. با این حال، باید یادآور شد که پژوهش حاضر به دلیل ماهیت کیفی و تفسیری خود، از داده‌های میدانی مستقیم بهره‌مند نیست و تحلیل آن اغلب بر بنیان متون، روایت‌ها و مستندات ثانویه استوار است؛ امری که خود بازتاب محدودیت ذاتی دسترسی‌ناپذیری میدان در وضعیت محاصره و کنترل نکرورپولیتیکی به‌شمار می‌آید.

هرمنوتیک ریکور بر کارکرد روایت در ساخت هویت روایی و بازآفرینی معنا تأکید دارد؛ از این منظر، تحلیل روایت‌های فلسطینی (شهادت‌ها، شعرها و دیوارنویسی‌ها) ابزاری روش‌شناختی است برای خوانش فاجعه به‌مثابه تجربه‌ای زمان‌مند که نیازمند «پیکره‌بندی» برای بازتولید معنا و انسجام خاطره است (Ricoeur, 1981). شهادت‌نامه‌ها امکان بازخوانی تاریخی و رد حذف معنا را فراهم می‌کنند، درحالی‌که شعر و دیوارنویسی به‌عنوان قالب‌های جمعی، احساسات، امید و مقاومت را به‌صورت نمادین بازتولید کرده و فضاهای معنایی عمومی می‌سازند.

با به‌کارگیری فلسفه شدن دلوزی، تحلیل ساحت سوژگی نه به‌مثابه امری ایستا، بلکه در هیأت فرایندهای شکلی‌ناپذیر واگرا و برهم‌زننده نظم‌های تثبیت‌شده دنبال شده است. این تلفیق سه‌گانه، امکان بازشناسی منطق نکرورپولیتیک حاکم بر جنگ غزه را نه در سطح توصیفی، بلکه در بستر تحلیلی-اگزستانسیال آن را فراهم ساخته و مسیر فهم سازوکارهای انقیادی قدرت را در ساحت هستی‌شناختی گشوده است.

۲. مبانی مفهومی و نظری

۱.۲. نکرورپولیتیک

در خوانش امبمه، نکرورپولیتیک به مفهومی فراتر از زیست‌سیاست فوکو اشاره دارد: قدرتی که صرف مدیریت «زیستن» نیست، بلکه خود «توان تعیین زندگی یا مرگ» را به‌مثابه ابزار سازماندهی اجتماعی به‌کار می‌بندد؛ یعنی مرگ را نه فقط به‌مثابه حادثه‌ای انتهایی، بلکه به‌منزله تکنیک حکمرانی، توزیع و زمان‌بندی می‌کند (Mbembe, 2003: 11-15). بر خلاف زیست‌سیاست فوکو که بر نظم‌بخشی به جمعیت، بهینه‌سازی سلامت و تولید سوژه‌های قابل مدیریت تکیه دارد، نکرورپولیتیک مرگ‌پذیری‌گزینشی و «زیستن تعلیقی» را برجسته می‌سازد و بدین سان افق‌های آینده‌مندی و امکان جمعی را بازتنظیم می‌کند (Foucault, 1978: 135-139). در عمل، محاصره غزه تجسم این منطق است؛ انسداد منابع حیاتی، محدودیت جابجایی و اعمال

خشونت هدفمند مرگ را به ساختار روزمرگی تبدیل می‌کند و سوژگی را در وضعیت «قابلیت دائمی مردن» معلق نگه می‌دارد.

۲.۲. دازاین

دازاین هایدگری را باید نه همچون صرف «وجود زیستی» که به‌مثابه ساختاری زمان‌مند و افقی فهمید؛ ساختاری که خود را از طریق «بودن-به‌سوی مرگ» آشکار می‌سازد، بنابراین امکان اصالت سوژه انسانی را در افق آینده و انتخاب برمی‌آفریند. وقتی این افق آینده‌ساز دازاین فعلیت می‌یابد، احساساتی مانند ترس و امید کارکرد مفصل‌بندی‌کننده‌ای می‌یابند: ترس می‌تواند جرعه خودآگاهی اصیل باشد و امید افقی برای عمل معنادار فراهم آورد؛ همزمان مقاومت وجودی از دل همین ثنویت سربرافرازد (Heidegger, 1962). اما در موقعیت محاصره و خشونت ساختاری - چنانکه در غزه تجربه می‌شود - افق زمان‌مندی دازاین به‌طور نظام‌مند فرسایش می‌یابد. مرزهای دسترسی به آینده بسته می‌شوند، حلقه‌های استمرار معنا پاره می‌گردد و تجربه هستی به وضعیتی از «اکنون ممتد اضطراری» فرو کاسته می‌شود؛ در نتیجه معنادایی، فروپاشی چشم‌انداز جمعی و تضعیف تولید هویت مشاع رخ می‌دهد. در چنین زمینه‌ای «پرتاب‌شدگی» هایدگری شکل تراژیک‌تری به خود می‌گیرد: دازاین نه‌تنها در جهانی پرتاب می‌شود که انتخاب‌نشده است، بلکه در جهانی تحمیلی و اداره‌شده حبس می‌شود.

۳.۲. گفتمان‌سازی نکروپولیتیک

رسانه‌های مسلط با بازنمایی غزه به‌عنوان فضایی فلاکت‌زده و تروریستی، اقدامات نظامی و محدودیت‌های بشردوستانه را مشروع جلوه می‌دهند. این بازنمایی دو کارکرد دارد: نخست، با نمایش تخریب زیرساخت‌ها و تلفات به‌گونه‌ای که غزه را خرابه‌وار نشان می‌دهد، مخاطب را نسبت به جابه‌جایی اجباری یا پاک‌سازی فضایی بی‌حس می‌کند و محرومیت ساختاری را توجیه می‌کند. دوم، زبان نظامی‌گرایانه خشونت را به‌عنوان عملی دقیق و مشروع قاب‌بندی می‌کند که بار اخلاقی آن را کاهش می‌دهد و بی‌احساسی نسبت به تلفات را تقویت می‌کند.

۴.۲. سوژگی در آستانه مرگ

سوژه فلسطینی در وضعیتی معلق میان حیات و مرگ قرار دارد، جایی که سیاست‌های مرگ‌آفرین، آگاهی مرگ را به ابزاری برای سلطه تبدیل کرده و آزادی انتخاب و تحقق اصالت وجود را سلب می‌کنند. این سیاست‌ها با تنظیم راهبردی مرز حیات و مرگ، سوژه را در زیست

تعلیقی و انفعال وجودی فرو می‌برند و امکان وجود اصیل را حذف می‌کنند (Mbembe, 2003: 21; Butler, 2009: xiv; Heidegger, 1962: 294).

۵.۲. سوژه و ابژه

از منظر فردیش هگل در کتاب پدیدارشناسی روح، ابژه در برابر سوژه قرار دارد و در فرایند دیالکتیکی، خودآگاهی سوژه از طریق مواجهه با ابژه شکل می‌گیرد. در اینجا، اگر سوژه (دازاین) به ابژه تقلیل یابد، به این معناست که دیگر در فرایند دیالکتیکی تحقق خودآگاهی قرار ندارد، بلکه صرفاً به یک ابزار یا وسیله در نظم سلطه بدل شده است. از طرفی از منظر فوکو، ابژه شدن به معنای «ابژه‌سازی» یا «شیء‌وارگی» است، به این معنا که قدرت‌های حاکم، افراد را به سوژه‌های مطیع تبدیل کرده و آنها را از عاملیت تهی می‌کنند. در این خوانش، سیاست نکرولیتیک که بر غزه اعمال می‌شود، نوعی «ابژه‌سازی مرگ‌محور» است که سوژه فلسطینی را به یک پدیده زیستی برای کنترل و محاسبه تبدیل می‌کند (Hegel, 1977: 104; Foucault, 1977: 170; Althusser, 1971: 194).

۶.۲. آرایه انقیاد

به‌مثابه شبکه‌ای هنجاری از مکانیزم‌های سرکوبگر و سازوکارهای بی‌پایان انضباطی است که قدرت از درون آن به‌صورت مداوم و خودبازتولیدشونده در ارگانیک‌ترین اشکال خود، نه تنها بدن‌ها، بلکه تمامیت وجود سوژه‌ها را در منطق انقیاد مطلق، که همانا گفتمان بی‌پایان سلطه و نظارت است، فرو می‌برد.

در این زمینه میشل فوکو با تأکید بر سامانه نهادمند قدرت که درهم‌تنیدگی نهادها، گفتمان‌ها و ابزارهای نظارتی عمل می‌کند، بر آشکارگی این حقیقت تأکید می‌کند که قدرت به‌صورت پراکنده، در قالب فرم‌های خرد، از نهادهای سلطه‌گر و گفتمان‌های بی‌وقفه در روند همزمان تولید و بازتولید، سوژه‌ها را در شبکه‌ای از سرکوب و فشرده‌سازی اذهان به‌گونه‌ای که به تعلیق قرار گرفتن عاملیت‌های انسانی را در پی دارد، گرفتار می‌سازد.

لویی آلتوسر با فرمول‌بندی ایدئولوژی به‌عنوان سازوکار سرکوبگرانه بر پیچیدگی این فرایند تأکید داشته که در آن ایدئولوژی به‌عنوان سازوکار نهفته و پنهان قدرت؛ از طریق نهادهای آموزشی و ایدئولوژیک، به تولید و تثبیت شرایط انقیاد می‌پردازد. در همین حال، جورجو آگامبن با طرح زیست‌قدرت و وضعیت استثنایی و همچنین مفهوم زندگی برهنه، به تصویر کشیدن وضعیت سوژه‌ها را به‌عنوان موجوداتی در مرز میان زندگی و مرگ که در درون ساختارهای بی‌پایان سرکوب و تعلیق قرار دارند، مبادرت می‌ورزد.

آنتونیو نگری با نظریه قدرت جهانی سرمایه و نظم سلطه‌گرانه جهانی، به بازنمایی سازوکارهایی می‌پردازد که در آنها کنترل و انقیاد به‌طور سیستمی از درون نظم‌های مالی و اقتصادی جهانی به‌طور مستمر از بدن‌ها تا ساختارهای اجتماعی به سلطه کشیده می‌شود، به‌گونه‌ای که این شبکه‌ها همچون آرایه‌هایی درهم‌تنیده و پویا، تمامی عناصر اجتماعی و زیستی را به وضعیت انقیاد می‌کشانند و سوژه‌ها را در دایره‌ای دائمی از تضعیف و سرکوب محصور می‌سازند (Foucault, 1977: 194-228; Althusser, 1971: 127-186; Agamben, 1998: 1-10; Negri & Hardt, 2000: 22-45).

این پژوهش با پیوند منطق نکروپولیتیکی قدرت و هستی‌شناسی دازاین، جنگ غزه را به‌مثابه وضعیت برزخی تحلیل می‌کند که مرگ، به‌عنوان سازوکار زیستی و فناورانه قدرت، سوژگی فلسطینیان را در تعلیق وجودی قرار می‌دهد.

نکروپولیتیک، به‌مثابه نحوی از اعمال قدرت که نخستین بار در منظومه فکری آشیل امبمه تکوین یافت، فاعلی دلال بر مدلول آن است که سیاست دیگر و صرفاً در قلمرو تنظیم حیات مستقر نمی‌شود، بلکه مرگ را نیز همچون سازوکار بنیادین خود درون مناسبات حکمرانی ادغام می‌کند. در این سپهر مفهومی، مرگ نه به‌منزله امری طبیعی و پایان‌ناپذیر، بلکه همچون تکنیکی راهبردی برای انقیاد، سرکوب و بازآرایی ساختار زیست‌قدرتی به‌کار گرفته می‌شود (Mbembe, 2003: 11-14).

امبمه بر این نکته تأکید دارد که رژیم‌های حاکم، به‌ویژه در نظام‌های اشغالی و اقتدارگرایانه، با بهره‌گیری از سیاست‌های مرگ‌محور (اعم از محاصره‌های اقتصادی، انهدام زیرساخت‌های حیاتی و بهره‌برداری از فناوری‌های نظامی پیشرفته) به‌گونه‌ای نظام‌مند مرزهای میان امکان زیستن و مرگ را بازتعریف کرده و وضعیت «زیست‌تعلیقی» را به‌مثابه شرط بنیادین سلطه تحمیل می‌کنند.

مارتین هایدگر، به‌عنوان یکی از مؤثرترین اندیشمندان اگزیستانسیالیست سده بیستم، مفهوم دازاین را نه صرفاً به‌مثابه وجود انسانی، بلکه به‌عنوان نحوی از بودن می‌فهمد که در انکشاف هستی خویش از رهگذر آگاهی از مرگ، امکان تحقق اصالت را می‌یابد. دازاین، در مقام «بودن-آنجا»، نحوی از هستی است که از طریق درک حتمیت مرگ، به‌سوی تحقق عاملیت و امکان انتخاب فراخوانده می‌شود. در وضعیت ایدئال، مواجهه اصیل با مرگ، نه به‌مثابه امری صرفاً سلبی، بلکه همچون نیرویی برانگیزاننده در جهت بنیادگذاری سوژگی‌ای خودآگاه و خودمختار عمل می‌کند (Heidegger, 1962: 260-295). در شرایط جنگ و اشغال، سیاست‌های سلطه فرایند تحقق دازاین را مختل کرده و آن را به تعلیقی وجودی می‌کشاند که سوژگی اصیل را مخدوش و امکان وجودش را در چارچوب پارادایم‌های قدرت محدود می‌کند.

ترکیب نظریه نکرپولیتیک امبمبه با دستگاه مفهومی دازاین در فلسفه هایدر، منظومه‌ای تحلیلی پدید می‌آورد که در آن جنگ غزه نه به‌مثابه رویدادی صرف، بلکه همچون سازوکاری هستی‌شناختی برای تحدید و تعلیق سوژگی انسانی بازخوانی می‌شود. در این چارچوب، نکرپولیتیک نه صرفاً در سطح زیست‌سیاست فیزیکی، بلکه به‌عنوان نحوی از تنظیم حدود امکان هستی جمعی فلسطینیان عمل می‌کند؛ نظمی که از رهگذر اعمال قهر ساختاری (همچون محاصره‌های اقتصادی، مهار نظامی و تضعیف بسترهای زیستی) شرایط حیات را درون ماتریسی از تعلیق و انقیاد بازتولید می‌کند (Deleuze & Guattari, 1987: 5-9). این نظم، از طریق بازتعریف مرزهای هستی و عدم، به‌تدریج امکان تحقق دازاین به‌مثابه وجودی آزاد و خودبنیاد را منتفی کرده و آن را به ورطه زیست-معلق پرتاب می‌کند که در آن، سوژگی از درون تهی و به ابژه‌ای برای مکانیسم‌های سلطه تقلیل می‌یابد (Heidegger, 1962 Althusser, 1971, Mbembe, 2003).

خوانش جنگ غزه از رهگذر مفاهیم نکرپولیتیک و دازاین نشان می‌دهد که اشغالگری مدرن، نه‌تنها از رهیافت‌های کلاسیک سرکوب فیزیکی بهره می‌برد، بلکه به‌واسطه سازماندهی نظام‌مند زیست-قدرت، نظم و محدودیت‌هایی را بر ساخت هستی‌شناختی اعمال می‌کند که در آن، سوژگی انسانی به‌صورت برنامه‌ریزی‌شده در مرز میان امکان و امتناع حیات گرفتار می‌شود. این سیاست‌های مرگ‌آفرین، با تحدید افق‌های تحقق وجود، امکان کنشگری را در سطحی بنیادی متوقف می‌سازند و هستی انسانی را به وضعیت تعلیقی درون ماتریس سلطه تقلیل می‌دهند.

پژوهش حاضر، با ارجاع به داده‌های کتابخانه‌ای و تحلیل‌های نظری، سعی در تبیین آن است که چگونه سیاست‌های نکرپولیتیک پایه از رهگذر تنظیم مرزهای امکان زیست، ساختارهای وجودی را بازتعریف کرده و الگوی جدیدی از سلطه را تحمیل می‌کنند.

۳. یافته‌های پژوهش

۱.۳. جنگ غزه و ساختار قدرت نکرپولیتیک

جنگ غزه، در فراسوی نزاع‌های متعارف نظامی-سیاسی، عرصه‌ای است که در آن قدرت نکرپولیتیک به‌مثابه سازوکاری هستی‌شناختی و سلطه‌جویانه خود را متجلی می‌سازد. آشیل امبمبه، در تبیین این مفهوم، از پارادایمی سخن می‌گوید که در آن مرگ نه صرفاً به‌مثابه پایان حیات، بلکه به‌عنوان ابزاری راهبردی برای تنظیم سوژه‌ها و بازتعریف حدود وجود به‌کار گرفته می‌شود؛ غزه، در این خوانش، نه‌تنها میدان درگیری، بلکه آزمایشگاهی است که این منطق در آن به انضمام می‌رسد. محاصره‌ای که از سال ۱۹۴۸ بر این باریکه تحمیل شده و بعد از جنگ

شش‌روزه (۱۹۶۷) و به دست گرفتن کنترل غزه و کرانه باختری توسط اسرائیل، با قطع دسترسی به منابع حیاتی نظیر آب، غذا، دارو و انرژی، حیات را به آستانه‌ای شکننده و حداقلی فرو می‌کاهد و مرگ را به حضوری دائمی و محتوم بدل می‌سازد.

این وضعیت، که گزارش‌های سازمان ملل از وابستگی بیش از ۸۰ درصد ساکنان غزه به کمک‌های بشردوستانه گواهی بر آن است (UNRWA, 2023: 5-42)، مصداقی عینی از «زیست تعلیقی» امبمبه را پدیدار می‌کند. حیاتی که نه در مقام تحقق کامل، بلکه در برزخی میان بقا و نابودی معلق می‌شود. بر خلاف زیست‌سیاست فوکویی که حیات را در چارچوب ساماندهی و تولید تنظیم می‌کند (Foucault, 1982: 782-784)، نکروپولیتیک در غزه مرگ را به‌مثابه قاعده‌ای محوری در نظم سلطه مستقر می‌شناسد و فلسطینیان را به سوژه‌هایی محصور در سایه تهدید مداوم فرومی‌برد.

این محاصره که از منظر هستی‌شناسانه، زمان‌مندی حیات را در چرخه‌ای از اضطراب و انتظار متوقف می‌کند، نه تنها محدودیت جغرافیایی، بلکه سازوکاری وجودی است که امکان هرگونه عاملیت آزاد را از سوژه‌ها سلب می‌کند. در این چارچوب، حملات هوایی و تخریب هدفمند زیرساخت‌ها، از بیمارستان‌ها و مدارس گرفته تا مناطق مسکونی، که نمونه آن در حملات ۲۰۰۹ با نام عملیاتی «سرب گذاخته» با بیش از هزاران کشته به ثبت رسیده است، لایه‌ای دیگر از این ساختار را آشکار می‌کند.

این خشونت که فراتر از کشتار صرف، زیست‌جهان فلسطینیان را تکه‌تکه می‌سازد، به راهبرد محاسبه‌شده‌ای برای انهدام شرایط زیست و تحمیل انفعال بدل می‌شود؛ امبمبه این را مصداقی از تبدیل مرگ به ابزاری برای انقیاد جمعی می‌داند، جایی که هدف نه تنها نابودی فیزیکی، بلکه تضعیف هرگونه امکان مقاومت است.

تخریب زیرساخت‌های حیاتی که بازسازی حیات را ناممکن می‌سازد، فلسطینیان را در وضعیتی قرار می‌دهد که هر لحظه در آستانه فروپاشی‌اند و بدین سان، مرگ از امری طبیعی به اهرمی سیاسی برای تثبیت سلطه تبدیل می‌شود. افزون بر این، نظارت دائمی از طریق فناوری‌های نظامی پیشرفته، نظیر پهپادها و سیستم‌های رصد، چنین نظم را تکمیل می‌کند؛ فلسطینیان، تحت این نگاه بی‌وقفه، به بدن‌هایی تحت کنترل تقلیل می‌یابند که حریم و امنیت از آنها سلب شده و تهدید مرگ به حضوری همیشگی در تجربه زیسته‌شان بدل می‌شود.

امبمبه این نظارت را بخشی از منطق نکروپولیتیک می‌خواند که در آن، سلطه نه تنها از طریق خشونت مادی، بلکه از رهگذر تسلط روانی و وجودی اعمال می‌شود (Mbembe, 2003: 18-21)؛ در غزه، این فناوری‌ها مرگ را با دقتی حساب‌شده توزیع می‌کنند، از ترور هدفمند رهبران تا حملات گسترده به غیرنظامیان و بدین ترتیب، سوژه‌ها را از هرگونه عاملیت تهی می‌سازند.

این ساختار، فلسطینیان را در برزخی میان حیات و نیستی معلق می‌کند وضعیتی که امبمبه آن را «حیات ناپایدار» می‌نامد (Mbembe, 2019)؛ حیاتی که نه به تحقق وجودی می‌رسد و نه به نابودی کامل، بلکه در آستانه مرگ به تعلیق درآمده و زمان‌مندی آن در چرخه‌ای از ناامنی و انتظار متلاشی می‌شود. این تعلیق، که عاملیت را به تمامی نابود می‌کند، فلسطینیان را از تصور افقی آزاد برای آینده محروم می‌سازد و آنها را به ابژه‌هایی در ماتریس قدرت فرو می‌کاهد؛ بر خلاف زیست‌سیاست که حیات را سامان می‌بخشد، نکروپلیتیک در غزه مرگ را سامان می‌دهد تا نظم سلطه را بازتولید کند.

امبمبه این را بخشی از پروژه استعمار متأخر می‌داند که مرگ را به ابزاری برای تسلط بر سوژه‌های مستعمراتی تبدیل می‌سازد و در جغرافیای محاصره غزه این پیامدها نه تنها سرکوب فیزیکی، بلکه انهدام امکان هرگونه بازسازی وجودی را به دنبال خود دارد (Mbembe, 2003: 294-298; Heidegger, 1962: 21-23).

بدین سان، این ساختار زمینه را برای تحلیلی عمیق‌تر از منظر دازاین فراهم می‌کند؛ جایی که تعلیق حیات، تحقق وجودی آزاد را ناممکن می‌سازد و فلسطینیان را در سایه‌ای از نیستی محصور می‌کند. جنگ غزه، در این چارچوب، نه رویدادی گذرا، بلکه نظمی مستمر است که قدرت نکروپلیتیک از طریق آن، سوژه‌ها را در آستانه نابودی بازتعریف می‌کند و مرگ را به قاعده‌ای برای حیات بدل می‌سازد.

۲.۳. مرگ در وضعیت تعلیق: سوژگی محصور و سگرات ممتد

محاصره، به‌مثابه شکلی از اعمال قدرت ساختاری، دازاین را از امکان بنیادین آن یعنی بودن-برای-مرگ تهی ساخته و تعلیق‌کننده آن در وضعیتی از تعلیق وجودی است. در منطق هایدگری، مرگ نه یک رویداد بیرونی، بلکه امکانی وجودی است که بازگرداننده دازاین به خویشتن خویش است و آن را به اصل خود رهنمود می‌سازد. اما در محاصره، این امکان از ساحت سوژگی حذف و مرگ به واقعیتی تحمیل‌شده و ساختاری بدل می‌شود.

در خوانش این پژوهش، مرگ دیگر عرصه‌ای برای بازشناسی خویشتن نیست، بلکه فرایندی است ممتد که نگاه‌دارنده دازاین در وضعیت زیستن-در-مرگ معلق است و به بدن‌هایی با غایت مرگ تبدیل می‌کند. در چنین وضعیتی فرد نه می‌تواند به تمامی بمیرد و نه به تمامی زیست کند؛ سوژگی از معنا تهی شده و حیات، صورتی برزخی و بی‌زمان می‌یابد که در آن، بودن به تعویق می‌افتد و مرگ، نه یک لحظه، بلکه یک وضعیت دائمی می‌شود.

محاصره غزه از سال ۲۰۰۷، به‌مثابه آرایش زیست-نکروپلیتیک، سوژگی فلسطینی را در تعلیقی دوگانه از مرگ و بقا قرار داده، حیات را به شیئی محاسباتی تقلیل داده و زیستن را به

قاعده‌ای روزمره در آستانه نیستی تبدیل کرده است، جایی که مرگ به صورت فرایندی ممتد و تعلیق شده اعمال می‌شود.

حملات نظام‌مند در جنگ‌های ۲۰۰۹-۲۰۰۸، ۲۰۱۴ و ۲۰۲۳ نه صرفاً در قامت راهبردی نظامی، بلکه به مثابه یک تکنیک متعالی برای توزیع نامتوازن مرگ و بقا عمل کرده است؛ در این سامانه، مرگ، از قاطعیت رویدادی خود تهی شده و در عوض، به امری تعلیقی و محاسبه شده بدل می‌شود.

در منطق آگامبنی، این وضعیت را می‌توان با زندگی برهنه قیاس کرد (Agamben, 1998: 20)، اما آنچه در محاصره رخ می‌دهد، چیزی فراتر از آن است: نه تنها قانون، بلکه هستی نیز به تعلیق درمی‌آید (Agamben, 1998: 25). فرد در میان دوگانگی مرگ و بقا، در فضایی خالی از آینده گرفتار شده است؛ جایی که هر لحظه، لحظه‌ای از تعویق قطعی مرگ است، نه رهایی از آن. این وضعیت، شکلی از موجودیت را رقم می‌زند که در آن، سوژگی از تاریخ و زمانمندی خویش جدا شده و در چرخه‌ای از زوال مداوم اسیر می‌شود (Heidegger, 1967; Mbembe, 2003; Foucault, 1978).

بدین سان، محاصره را می‌توان همچون نوعی حالت استثنای مضاعف فهم کرد: از یک سو وضعیت حقوقی و سیاسی آن درون نظم حاکم قرار نمی‌گیرد و از سوی دیگر، سوژگی در آن نه زنده است و نه مرده. این تعلیق، نوعی (زمان فروپاشی هستی) را شکل می‌دهد که در آن، آینده‌مندی دازاین از بین می‌رود و زمان به یک اکنون ممتد فرو کاسته می‌شود. در حمله ۲۰۱۴، بیش از ۲۲۰۰ فلسطینی که اغلب آنها از جمعیت غیرنظامی بودند، در شرایطی جان باختند که همزمان، بیمارستان‌ها، تأسیسات برق و سامانه‌های توزیع آب، عامدانه هدف گرفته شدند (OCHA, 2014: 12)؛ بدین سان، خشونت، نه به عنوان یک انفجار موضعی، بلکه همچون یک مکانیسم پالایشی عمل می‌کند که بدن‌های نامطلوب (در خوانش غربی) را در فرایندی تدریجی، به مرگ سوق می‌دهد.

اگر در سنت هایدگری، دازاین همواره به سوی امکان بنیادین خود یعنی مرگ حرکت می‌کند، در وضعیت محاصره، این حرکت معکوس می‌شود: دازاین دیگر نه با مرگ به عنوان امکان، بلکه با مرگ به مثابه یک وضعیت مداوم زیست می‌کند. در ۲۰۲۳، تعلیق حیاتی غزه به اوج خود رسید: انسداد مطلق مسیرهای تدارکاتی، قطع برق و محاصره کامل، زیستن را به وضعیت یک تعویق ممتد بدل ساخت. در چنین بستری، سوژگی دازاینی در دل جغرافیایی از سکرات ممتد به تعلیق درمی‌آید؛ جایی که مرگ نه تنها در سطح بدن، به واسطه محرومیت از ضروریات زیستی، بلکه در ساحت هستی، از طریق ناتوانی در تصور آینده، به صورت دوگانه تجربه می‌شود. این همان نقطه اوج قدرت نکروپولیتیک است: جایی که فلسطینی دیگر نه سوژه‌ای در

مسیر مرگ، بلکه موجودی گرفتار در مرگ تعلیقی و حبس شده در مرز ناپیدای میان زیستن و نیستی است.

بر اساس گزارش‌های یونیسف، تأثیرات روانی محاصره، کودکان غزه را در وضعیت نوعی نیستی روانشناختی قرار داده است (UNICEF, 2023)، جایی که اختلالات اضطرابی، افسردگی و زوال تدریجی امید، آنان را به سوژه‌هایی بدل کرده که هرچند از منظر زیست‌شناختی زنده‌اند، اما از حیث اگریستانسیال، در وضعیت مرگی تعلیقی گرفتار آمده‌اند.

۳.۳. بازتولید مرگ در ساحت وجود مختل‌شده: سوژه مفصول از امکان در رژیم

نکروپلیتیکی

مرگ در میدان نکروپلیتیکی، نه رویدادی قطعی یا آستانه‌ای طبیعی، بلکه فرایندی مدام‌شونده است که از درون ساختار قدرت، بازتولید می‌شود. آنچه بازتولید می‌شود، نه صرفاً مرگ فیزیکی بلکه حالت مرگ‌گون زیستن است (Agamben, 2005: 14). حیات نگه‌داشته‌شده در وضعیت تعلیق، که نه به «بودن» و نه به «شدن»، بلکه به بقای منجمد در یک کنش وجودی حذف‌شده می‌ماند. این مرگ، درون نظم فرمانروایانه‌ای استقرار می‌یابد که بر هستی سوژه سلطه می‌ورزد؛ نظمی که سوژه را نه از طریق انهدام، بلکه از راه تعویق بی‌پایان امکان، از خود می‌رباید. بدین سان، مرگ دیگر بیرونی نیست؛ او در درون هستی مستقر می‌شود، همان‌جا که دازاین از آینده خود تبعید شده و تحقق، به شکل یک «فقدان برنامه‌ریزی‌شده» سامان می‌یابد.

در متن جنگ‌های متوالی و حملات نظام‌یافته‌ای که از اکتبر ۲۰۲۳ / ۱۵ مهر ۱۴۰۲ بار دیگر با خشونت مهندسی‌شده علیه نوار غزه آغاز شد، این فقدان برنامه‌ریزی‌شده به شکلی عینی و جسمانی تحقق یافت؛ چنان‌که شهروندان فلسطینی نه‌تنها در معرض مرگ فیزیکی بلکه در معرض انهدام تمامی افق‌های تحقق زیستی و اجتماعی قرار گرفتند. همان‌گونه که دلوز در مفهوم «شدن منقطع» و آگامبن در «وضعیت استثنایی» به بازتعریف مفاهیم می‌پردازند، بدن‌های زنده درون شبکه‌ای از کنترل و معافیت تعلیق می‌شوند؛ جایی که مرگ، لغزش خود را از یک لحظه به یک ساختار ساختاری آغاز و سوژه، نه به‌عنوان فاعل بلکه به‌مثابه موجودی نیمه‌زنده، در تعلیق قانون و زندگی جای می‌گیرد.

در افق نکروپلیتیکی، دازاین دیگر نمی‌تواند خود را بر اساس مرگ خویش بفهمد، زیرا مرگ از یک امکان در پیش، به واقعیتهای تعلیقی و توزیعی بدل شده است. سوژه که باید از خلال پیش‌نگری مرگ به خویشتن اصیل برسد، اکنون در فضایی قرار گرفته که مرگ، به‌جای آنکه امکان انتخاب باشد، به سازوکار حذف امکان تبدیل شده است (Heidegger, 2010).

محاصره کامل غزه، که شامل انسداد دسترسی به برق، دارو، آب آشامیدنی و تردد انسانی در فضای باز اجتماعی است (Human Rights Watch, 2010)، کاهش دهنده فرآیند تحقق دازاین را از سطح فلسفی به سطحی مادی فرو می‌پاشد؛ جایی که نه تنها مرگ قابل پیش‌بینی نیست، بلکه امکان زیستن در نسبت با آینده نیز به طرز بنیادینی مسدود می‌شود. این وضعیت، دازاین را از الگوی زمان‌مندی‌اش جدا کرده و آن را در حال بی‌آینده حبس می‌کند. رژیم نکروپولیتیک در غزه، از طریق صورت‌بندی خاصی از زمان‌مندی عمل می‌کند: نوعی زمان‌مندی مختل، تهی‌شده از امکان، که در آن گذشته بسته، آینده متوقف و اکنون در چرخه‌ای بی‌زمان می‌چرخد.

در این ماتریس زمانی، سوژه نه از امکان پرتاب‌شدگی برخوردار است و نه از توان بازگشت به خود؛ او در مدار تعلیق تکرار شونده‌ای از خشونت، محرومیت و انتظار گیر افتاده است. این زمان‌مندی حامل ساختاری قدرت‌محور است که در آن، بدن‌های زنده درون مرگ-حیات نظم‌یافته‌ای جابه‌جا می‌شوند؛ به گونه‌ای که «بودن»، جای خود را به ادامه بودن به‌رغم مردگی می‌دهد. از این منظر، غزه نمونه متراکم یک نظم مرگ‌پایه است که در آن، کنترل جمعیت، خشونت ساختاری و تعلیق امکان‌های هستی، نه استثنا، بلکه ابزارهایی عادی شده برای اعمال قدرت هستند. در این فضا، مرگ نه پایان، بلکه استمرار حیات خنثی‌شده است. این «ادامه بودن» دقیقاً همان چیزی است که دلوز آن را «حیات به‌مثابه بقای محض» می‌نامد (Deleuze & Guattari, 1987: 3-14)؛ جریانی بی‌صورت از زیست که در آن نه شدن، نه امکان و نه فردیت، بلکه فقط تداوم تهی و بی‌زمان بودن، باقی می‌ماند. از این‌رو، بازتولید مرگ در این ساحت، نه فقط مرگ فیزیکی، بلکه بازتولید یک وضعیت بنیادین است: وضعیت نبود امکان، انقطاع از امکان و محو شدن در سازوکاری که مرگ را به معنای انهدام آینده فهم می‌کند. در این نظم، نکروپولیتیک نه کنشی برای نابودی، بلکه برنامه‌ای برای حذف تدریجی تحقق است. سوژه، به‌مثابه دازاین، در برابر این منطق، به ابژه‌ای تبدیل می‌شود که هستی‌اش نه بر اساس اراده، بلکه بر اساس محاسبه و انتظار مهار شده است.

آنچه در غزه می‌میرد، نه فقط بدن، بلکه خود امکان است. آنچه در دل این نظم حذف می‌شود، نه تنها توان کنش یا بیان، بلکه پیش‌فرض وجود قابل سوگواری است؛ همان‌گونه که باتلر تأکید می‌کند، در رژیم‌های مرگ‌محور، زندگی‌هایی هستند که از ابتدا فاقد «وضعیت قابل فقدان» تلقی می‌شوند و به همین دلیل، امکان ظهور سوژه در آنها از بنیاد لغو شده است (Butler: 2009: 61-66).

آنچه در این بستر رخ می‌دهد، نه صرفاً حذف فیزیکی سوژه، بلکه معماری حاکمیتی مرزهای زیست‌پذیری است؛ جایی که دولت مسلط، در موقعیتی شبه‌الوهی، مرجع مشروع تعیین مرگ و نافی امکان‌های هستی می‌شود. این شکل از فرمانروایی، در مطابقت تام با منطق

نکروپلیتیک، سوژه فلسطینی را نه در وضعیت زندگی و نه در وضعیت مرگ، بلکه در وضعیتی ساختاری از بی‌زمانی، نازیستی و حذف تدریجی سوژگی نگه می‌دارد؛ نظمی که در آن، بودن به‌مثابه امکان، به انکار ساختاری بدل شده است (Weizman, 2007: 5).

۴.۳. فروپاشی و امکان‌زدایی از دازاین در ماتریس نکروپلیتیک منطقه‌ای

حاکمیت مرگ‌ساز غزه، به‌مثابه معماری مرگ‌بافته، دازاین فلسطینی را در برزخ انقیاد معلق ساخته و فلسطین را به سپهری از سکرته‌ها ممتد پرتاب می‌کند. این رژیم، با تبدیل مرگ به زمان‌مندی‌ای ساختاری، هویت سیاسی فلسطینیان را به سایه‌ای شکننده فرو می‌کاهد و پروژه دولت‌سازی را به ضد خود بدل می‌سازد؛ به‌جای نهادهای حیات‌بخش، قلمروهای مرگ‌پذیر خلق می‌شوند (Mbembe, 2003; Puar, 2021).

محور مقاومت، در برابر این معماری مرگ، سوژه‌ای متعالی را بازآرایی می‌کند که از گسست‌های نکروپلیتیک سر برمی‌آورد. حماس و حزب‌الله، به‌مثابه حاملان منطق دلوزی «شدن»، سوژگی فلسطینی را در قالبی مقاومتی بازتعریف می‌کنند که ریشه در نفی زیست‌تعلیقی دارد.

حملات ۲۰۲۳ که زیست‌جهان غزه را متلاشی کرد، به همبستگی فراملی در لبنان و عراق انجامید و محور مقاومت را به شبکه‌ای وجودی بدل ساخت. این پویایی، با پیوند به مفهوم هایدگری «بودن-برای-مرگ»، مقاومتی متعالی را متبلور می‌سازد که نظم مرگ‌محور را از درون فرومی‌پاشد. این مقاومت، نه تنها سیاسی، بلکه تلاشی اصیل برای بازپس‌گیری دازاین در برابر انهدام است (Joronen, 2019; Bargu, 2019).

نظم منطقه‌ای تحت سیطره رژیم، به‌سوی واگرایی‌های ژئوپلیتیک پرتاب می‌شود که خاورمیانه را به صحنه‌ای برای نبردهای وجودی بدل می‌کند. این رژیم، با توزیع مرگ به‌مثابه تکنیکی محاسبه‌شده، شکاف میان محور مقاومت (ایران، حماس) و بلوک غرب‌گرا (امارات، سعودی) را به تقابلی وجودی ارتقا می‌دهد. سوژه فلسطینی، ابژه‌شده در ماتریس سلطه، زمان‌مندی منطقه‌ای را مختل می‌سازد و اتحادها را به‌سوی بازآرایی متعالی سوق می‌دهد. این واگرایی، با بازتولید استعمار متأخر، خاورمیانه را به آزمایشگاهی برای تنش‌های گفتمانی تبدیل می‌کند، جایی که زیستن به امتداد شکننده نیستی فرو کاسته می‌شود. این پویایی، نظم‌های استعماری را بازتعریف می‌کند و منطقه را به آستانه گسست‌های وجودی می‌کشاند (Mbembe, 2003; Abu-Lughod, 2020).

ایران، به‌مثابه معمار راهبردی محور مقاومت، رژیم نکروپلیتیک را به فرصتی برای بازصورت‌بندی هژمونی وجودی خود بدل می‌سازد. گذار از نواقح‌گرایی تدافعی به تهاجمی

پاسخی است به سلب امکان تحقق دازاین فلسطینی، که مرگ را به قاعده‌ای ساختاری بدل کرده است. این رژیم، با فرو کاستن سوژه به ابژه‌ای در چرخه انقیاد، ایران را به تقویت پیوندهای راهبردی با حماس و بازتعریف گفتمان ضداستعماری ترغیب می‌کند. این پویایی، اتحادهای منطقه‌ای ایران را استحکام می‌بخشد و خاورمیانه را به سوی تقابل سوق می‌دهد، جایی که سوژه فلسطینی به نمادی برای مبارزه با انهدام وجودی بدل می‌شود (Shalhoub-Kevorkian, 2020; Weizman, 2017).

گفتمان‌های جهانی، تحت چنین ساختاری، به سوی بازآرایی ضداستعماری پیش می‌روند. غزه، به مثابه آزمایشگاهی برای فناوری‌های انقیاد، جنبش‌هایی چون تحریم، عدم سرمایه‌گذاری، مجازات را برانگیخته و آگاهی از استعمار متأخر را در اردن، ترکیه و فراتر از آن تقویت کرده است.

این رژیم، با تبدیل مرگ به تجربه‌ای جمعی، مقاومت را به کنشی متعالی ارتقا می‌دهد که سوژه فلسطینی را به نمادی جهانی برای مبارزه با سلطه تبدیل می‌کند. این پویایی، گفتمان‌های حقوق بشر را به چالش می‌کشد و شبکه‌های فراملی مقاومت را متبلور می‌کند. خاورمیانه، در این ساحت، به قلمرویی برای بازاندیشی در عدالت و رهایی تبدیل می‌شود (Butler, 2009; Shalhoub-Kevorkian, 2020).

بی‌ثباتی دولت-ملت‌ها، پیامد مستقیم رژیم نکروپولیتیک است که شکاف میان «هویت سیاسی» و «حق زیستن» را به گسستی وجودی بدل می‌سازد. این وضعیت، نظم منطقه‌ای را به سوی فروپاشی وجودی سوق می‌دهد؛ مرزهای جغرافیایی که به مفاهیم ناپایدار تبدیل می‌شوند. این بی‌ثباتی، نه تنها ساختارهای سیاسی، بلکه امکان تحقق دازاین جمعی را متزلزل می‌سازد و مقاومتی را برمی‌انگیزد که از دل انقیاد، سوژه‌ای متعالی خلق می‌کند (Agamben, 1998; Puar, 2021).

این رژیم مرگ‌محور، سوژه فلسطینی را در ساحت فرامادی بازتعریف کرده و خلأ پژوهش‌های پیشین را پر می‌کند. نکروپولیتیک، با تعلیق دازاین در آستانه نیستی، مقاومتی وجودی را برمی‌انگیزد که سوژه را از ابژه‌ای در ماتریس سلطه به کنشگری متعالی ارتقا می‌دهد. این خوانش، با تلفیق بدیع نکروپولیتیک و دازاین، خاورمیانه را به سپهری برای کشمکش‌های وجودی بازتعریف می‌کند، جایی که سوژه فلسطینی، از دل انهدام، رهایی متعالی می‌جوید. این تحلیل، با ریشه در منطق دلوزی «شدن» و تبارشناسی فوکویی، نظم‌های مرگ‌محور را به چالش کشیده و افق‌هایی نوین برای فهم عاملیت در برابر انقیاد جبرگرایانه می‌گشاید، گویی از سکرات مرگ، سوژه‌ای متعالی زاده می‌شود (Deleuze & Guattari, 1987; Butler, 2009).

۴. تحلیل و نتیجه

در پرتو این پژوهش، روشن می‌شود که جنگ غزه نه صرفاً میدان تقابل نظامی، بلکه سازوکار پیچیده‌ای از تولید و بازتولید نظم است که در آن مرگ، به‌مثابه سازوکار حکمرانی، در تار و پود حیات فلسطینیان تنیده شده است. این نظم، بر اساس منطق امبیمه، فراتر از حذف فیزیکی، به کنترل نظام‌مند مرزهای امکان زیستن می‌پردازد؛ به‌گونه‌ای که مرگ به شکل توزیع شده، پیوسته و محاسبه‌گرانه بر زندگی تحمیل می‌شود. محاصره، تخریب زیربناها، قطع منابع حیاتی و اعمال فناوری‌های مراقبتی، چهره‌های گوناگون این قدرت نکروپلیتیکی را نمایان می‌سازند که از طریق آن، بدن فلسطینی، نه به‌مثابه سوژه‌ای مختار، بلکه چونان ابژه‌ای در چرخه سلطه، سازماندهی می‌شود.

دازاین که در هستی‌شناسی هایدگر بر بنیاد آزادی در آگاهی از مرگ بنا می‌شود، در چنین فضایی، به وضعیتی پرتاب می‌شود که نه می‌تواند آزادانه بمیرد و نه آزادانه زندگی کند. اینجا، سوژه نه به استقبال مرگ می‌رود، بلکه در آن معلق نگه داشته می‌شود؛ در زمان‌مندی‌ای که از آینده تهی و از اکنون متورم شده است. آنچه در این مقاله آشکار شد، پیوندی خطرناک نکروپلیتیک با سلب عاملیت وجودی است. غزه، در این خوانش، به سازه‌ای وجودین بدل می‌شود؛ جغرافیایی که در آن هستی انسانی از بنیاد تهی و تعلیق می‌شود. سوژه فلسطینی، در این نظم، به حالت «نابودشدگی بدون مرگ» فرو کاسته می‌شود؛ وضعیتی که مرگ را نه به‌عنوان رویدادی نهایی، بلکه همچون تجربه‌ای دائمی و بی‌پایان بازتولید می‌کند.

تحلیل نظری ارائه‌شده، بر پایه تلفیق سه‌لایه‌ای از تبارشناسی فوکویی، هرمنوتیک ریکوری و فلسفه دلوزی، ما را قادر ساخت تا ساحت‌های پنهان قدرت، سازوکارهای سرکوب میکروفیزیکی و معماری تعلیقی زیستن در شرایط جنگی را به‌مثابه امری هستی‌شناختی بازخوانی کنیم. مقاله نشان داد که چگونه در چنین رژیم‌با حذف تدریجی امکان، دازاین فلسطینی را در چرخه‌ای از انفعال، خاموشی و زوال مستقر می‌سازد.

از منظر دلالت‌های نظری، این پژوهش بر ضرورت تحلیل هستی‌شناختی وضعیت فلسطینیان، فراتر از دیدگاه‌های صرفاً حقوقی یا سیاسی، تأکید دارد. فهم خشونت عینی به‌تنهایی نمی‌تواند نظام سلطه ریشه‌دار در شناخت، زمان، حافظه و امکان زیستن را توضیح دهد. تحلیل مبتنی بر نکروپلیتیک و دازاین، درک رادیکال‌تری از خشونت و انقیاد در لحظه تعلیق فراهم می‌کند.

در این میان، هرمنوتیک امید، به‌ویژه در قرائت ریکوری آن امکانی نظری برای بازخوانی رنج و زوال در افق معنا فراهم می‌کند. امید، در این چارچوب، نه احساسی روانشناختی، بلکه سازوکاری تفسیری است که در دل انقطاع و فقدان، ظرفیت بازتولید معنا را فعال می‌سازد. در

پرتو این منطق، حتی در ساختارهای نکروپولیتیک نیز می‌توان نشانه‌های پنهان تداوم و امکان را بازیابی کرد؛ نشانه‌هایی که از طریق روایت و حافظه جمعی، به بازسازی امکان کنش و سوژگی یاری می‌رسانند.

پژوهش حاضر بیان می‌کند که هر خوانش سیاسی از وضعیت فلسطین، ناگزیر باید به ساحت هستی‌شناختی آن نیز نفوذ کند، زیرا آنچه در غزه می‌میرد، تنها بدن نیست، بلکه خود امکان است: امکان کنش، امکان خودآگاهی و امکان بودن. این وضعیت، نه یک استثنا، بلکه ساختاری است که در دل نظم زیست سیاسی معاصر تثبیت شده و باید با نگاهی فلسفی و انتقادی به چالش کشیده شود. همچنین در امتداد فلسفه شدن دلوزی، می‌توان مقاومت فلسطینی را به‌منزله «شدن انقلابی» فهم کرد؛ فرایندی که در آن، سوژه از دل انقیاد و فروپاشی ساختاری، به بازآرایی نوین عاملیت دست می‌یابد.

این شدن، کنشی است علیه نظم تثبیت‌شده نکروپولیتیک که از طریق گریز از قالب‌های هویت‌مند، امکان بازتولید حیات در سطحی مولکولی و واگرا را فراهم می‌کند. در این منطق، شدن نه بازگشت به هویت پیشین، بلکه گذار به سطحی از هستی است که در آن سوژه، از دل ویرانی، ظرفیت زایش و سازماندهی مجدد معنا را فعال می‌سازد. بدین سان، مقاومت فلسطینی، صورت‌بندی خاصی از شدن است که مرگ را از ابزار انقیاد به امکان تکوین رهایی و بازتعریف هستی بدل می‌کند.

تعارض منافع

نویسندگان اعلام می‌کنند که تعارض منافع وجود ندارد و تمام مسائل اخلاق در پژوهش را که شامل پرهیز از سرقت ادبی، انتشار و یا ارسال بیش از یک بار مقاله، تکرار پژوهش دیگران، داده‌سازی یا جعل داده‌ها، منبع‌سازی و جعل منابع، رضایت ناآگاهانه سوژه یا پژوهش‌شونده، سوءرفتار و غیره می‌شوند، به‌طور کامل رعایت کرده‌اند.

سپاسگزاری

نویسندگان بر خود لازم می‌دانند از فصلنامه سیاست دانشگاه تهران به‌سبب اهتمام و توجه ویژه به مباحث کمتر پرداخته‌شده در علوم سیاسی و روابط بین‌الملل تشکر و قدردانی کنند.

References

- Imam Ali. (1404). Nahj al-Balaghah [The Peak of Eloquence] (Mohammad Dashti, Ed.). Qom, Iran: Soroush press.
- Abu-Lughod, L. (2020). The cunning of gender violence: Feminist interventions in Palestine and beyond. Duke University Press.

- Agamben .G. (1998). *Homo Sacer: Sovereign Power and Bare Life* (D. Heller-Roazen .Trans.). Stanford University Press.
- Agamben .G. (2005). *State of Exception* (K. Attell .Trans.). University of Chicago Press.
- Althusser, L. (1971). *Lenin and philosophy and other essays* (B. Brewster, Trans.). Monthly Review Press.
- Bargu, B. (2019). *Starve and immolate: The politics of human weapons*. Columbia University Press.
- Butler J. (2009). *Frames of War: When Is Life Grievable?* Verso.
- Deleuze, G. (1993). *The fold: Leibniz and the Baroque* (T. Conley, Trans.). University of Minnesota Press.
- Deleuze .G. & Guattari .F. (1987). *A Thousand Plateaus: Capitalism and Schizophrenia* (B. Massumi .Trans.). University of Minnesota Press.
- Foucault, M. (1977). *Discipline and punish: The birth of the prison* (A. Sheridan, Trans.). Pantheon Books.
- Foucault .M. (1978). *The History of Sexuality .Vol. 1: An Introduction* (R. Hurley .Trans.). Pantheon Books.
- Foucault, M. (1978). *The History of Sexuality, Volume 1: An Introduction* (R. Hurley, Trans.). New York: Pantheon Books.
- Foucault, M. (1982). *The Subject and Power*. *Critical Inquiry*.
- Hegel, G. W. F. (1977). *Phenomenology of spirit* (A. V. Miller, Trans.). Oxford University Press.
- Heidegger, M. (1962). *Being and time* (J. Macquarrie & E. Robinson, Trans.). Harper & Row.
- Heidegger, M. (2010). *Being and Time*. Translated by Joan Stambaugh. SUNY Press.
- Agamben, G. (1998). *Homo Sacer: Sovereign Power and Bare Life* (D. Heller-Roazen, Trans.). Stanford, CA: Stanford University Press.
- Human Rights Watch. (2021). *Israel: Apparent War Crimes During May Fighting in Gaza*. <https://www.hrw.org/news/2021/07/27/israel-apparent-war-crimes-during-may-fighting-gaza>
- Joronen, M. (2019). The biopolitics of death: Life, death, and necropolitics in the Israeli-Palestinian conflict. *Antipode*, 51(2), 581–600. <https://doi.org/10.1111/anti.12492>
- Mbembe .A. (2003). Necropolitics. *Public Culture* 15 (1), 11–40. <https://doi.org/10.1215/08992363-15-1-11>
- Mbembe .A. (2019). *Necropolitics* (S. Corcoran .Trans.). Duke University Press.
- Negri, A., & Hardt, M. (2000). *Empire*. Harvard University Press.

- OCHA. (2014). Occupied Palestinian Territory: Gaza emergency situation report. United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs.
https://www.ochaopt.org/sites/default/files/Gaza_Emergency_Situation_Report_2014.pdf
- Puar, J. K. (2021). *The right to maim: Debility, capacity, disability* (2nd ed.). Duke University Press.
- Ricoeur: (1981). *Hermeneutics and the human sciences: Essays on language, action and interpretation* (J. B. Thompson, Trans.). Cambridge University Press.
- Shalhoub-Kevorkian, N. (2020). *Incarcerated childhood and the politics of unchilding*. Cambridge University Press.
- UNICEF. (2023), November 6). Gaza: UNICEF warns of severe psychological impact on children. Retrieved from <https://www.unicef.org/press-releases/gaza-unicef-warns-severe-psychological-impact-children>
- United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East (UNRWA). (2023). UNRWA Situation Report #53 on the situation in the Gaza Strip and the West Bank, including East Jerusalem. Retrieved from <https://www.unrwa.org/>
- Weizman, E. (2017). *Forensic architecture: Violence at the threshold of detectability*. Zone Books.
- Weizman, E. (2024). *The Politics of Verticality Revisited: Architecture, Necropolitics, and the Gaza Siege*. Verso.
- Weizman .E. (2007). *Hollow Land: Israel's Architecture of Occupation*. Verso.

COPYRIGHTS

©2023 by the University of Tehran. Published by the University of Tehran Press. This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

